

Alina Zajadacz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Joanna Śniadek

Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu

CYKL ŻYCIA OBSZARU TURYSTYCZNEGO – STUDIUM PRZYPADKU REGIONU LESZCZYŃSKIEGO

Streszczenie: Artykuł prezentuje teorię cyklu życia obszaru turystycznego (TALC), przykłady jej aplikacji i modyfikacji oraz indykatory poszczególnych faz (w tym zwłaszcza fazy stagnacji). Część empiryczna oparta jest na wynikach badań autorki, prowadzonych w okresie 2006-2010, nad uwarunkowaniami i kierunkami rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim. Przedstawiono próbę ustalenia etapu rozwoju regionu jako obszaru turystycznego, jak również prognozowania zmian funkcji turystycznej na podstawie teorii TALC.

Słowa kluczowe: cykl życia obszaru turystycznego, TALC, region leszczyński.

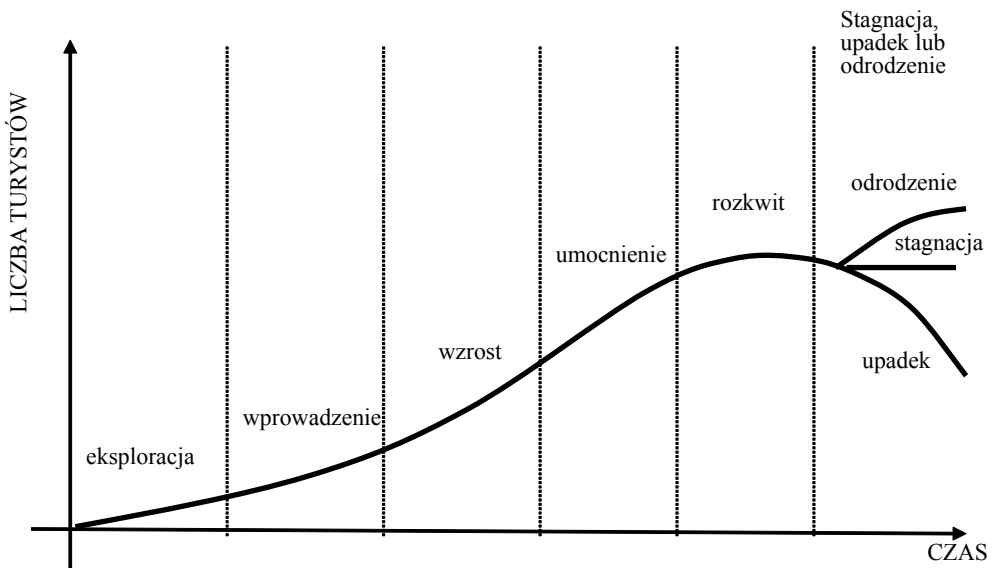
1. Wstęp

Analiza przypadku obejmuje stany rzeczywiste, prowadzi do wniosków, iż nie ma „jedynie słusznych” rozwiązań, absolutnych reguł, które można stosować w każdej sytuacji, nie ma także sytuacji całkowicie „specyficznych”, do których nie stosują się w żadnej mierze doświadczenia i uznane teorie. W artykule podjęto próbę określenia stopnia rozwinięcia funkcji turystycznej regionu przy wykorzystaniu popularnej teorii cyklu życia obszaru turystycznego (TALC). Podjęto także próbę wykazania przydatności koncepcji TALC jako narzędzia do planowania rozwoju turystyki w ujęciu przestrzennym i zarządzania nią w skali lokalnej na przykładzie regionu leszczyńskiego.

2. Koncepcja cyklu życia obszaru turystycznego

Koncepcja cyklu życia obszaru turystycznego (*The Tourism Area Life Cycle* – TALC) przedstawiona przez R. Butlera [1980] bazuje w głównej mierze na stosowanej w ekonomii koncepcji życia produktu oraz modelu życia populacji w środowisku naturalnym [Butler 2006, s. 50] (rys. 1). Nawiązuje ona także do opisanego przez Christallera [1963] wzorca rozwoju obszaru. Pierwszą wersję TALC zaprezentowano w 1972 r. [Brougham, Butler 1972, s. 16], natomiast pierwszy artykuł przedsta-

wiający tę koncepcję opublikował R.W. Butler w 1980 r. Przez kolejne trzy dekady koncepcja ta stała się jednym z najbardziej popularnych paradygmatów stosowanych w badaniach poświęconych rozwojowi obszarów i miejscowości turystycznych. Wykorzystywano ją zwłaszcza do badań w skali regionalnej i lokalnej (por. [Hovinien 1981; Oglethope 1984; Brown 1985; Meyer -Arendt 1985; Keys 1985; Richardson 1986; Wilkinson 1987; Keller 1987; Strapp 1988; Cooper, Jackson 1989; Cooper 1990; Debbage 1990; France 1991; Weaver 1988; 1990; 1992; Cooper 1992; Ioannides 1992; Getz 1992; Choy 1993; Johnson, Snepenger 1993; Williams 1993; Agarwal 1994; Harrison 1995; Douglas 1997; Tooman 1997; Knowles, Curtis 1999; Agarwal 2002; Hovinien 2002; Derek 2008]).

Rys. 1. Koncepcja cyklu życia obszaru turystycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Butler 2006, s. 5].

TALC oparto na założeniu, iż obszary turystyczne ulegają ciągłej ewolucji, przechodząc przez takie fazy cyklu, jak (por. [Butler 1980; Derek 2008; Kowalczyk, Derek 2010]):

2. Eksploracja – mała liczba turystów, indywidualne podróże, kontakt turystów z mieszkańcami regionu; brak zagospodarowania i usług turystycznych oraz istotnego wpływu turystów na gospodarcze i społeczne życie mieszkańców.

3. Wprowadzenie – punktowe zagospodarowanie i usługi turystyczne, kontakt turystów z mieszkańcami regionu, drobne reklamy skierowane do turystów.

4. Rozwój – stopniowo zanika lokalna przedsiębiorczość; pojawiają się duzi, zewnętrzni inwestorzy (głównie związani z usługami hotelarskimi); liczba turystów

Tabela 1. Wskaźniki fazy stagnacji

Cechy destynacji	Wskaźniki
1. Zmiana rynku	<ul style="list-style-type: none"> • Obniżenie statusu społecznego i spadek wydatków turystów oraz odwiedzających jednodniowych. • Nadmiernie rozwinięty rynek dalekiego zasięgu, niedostatecznie rozwinięty rynek krótkich pobytów. • Nastawienie na turystykę masową, jednak przynoszącą niewielki dochód (w przeliczeniu na jednego klienta). • Zmniejszanie się długości pobytów turystycznych. • Typy turystów mają coraz bardziej charakter masowy. • Zmniejszanie się proporcji między turystami, którzy przyjechali po raz pierwszy, a tymi, którzy odwiedzają to miejsce po raz kolejny. • Niewielka i zmniejszająca się atrakcyjność dla turystów zagranicznych. • Wysoka sezonowość.
2. Powstawanie nowszych destynacji	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja ze strony powstających, nowych destynacji. • Destynacja jest dobrze znana, ale nie jest już modna.
3. Infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> • Przystarzała, źle utrzymana baza noclegowa i infrastruktura podstawowa. • Starsze nieruchomości zmieniają właścicieli, a nowsze, jeśli są budowane, powstają na peryferiach pierwotnych turystycznych obszarów. • Destynacja zaczyna być postrzegana jako przekomercjalizowana, zatłoczona i tandetna. • Infrastruktura turystyczna przekracza chłonność turystyczną obszaru. • Dywersyfikacja oferty – organizowanie większej liczby kongresów i konferencji w celu utrzymania dotychczasowej liczby odwiedzin. • Duża liczba sztucznych atrakcji, które zaczynają przewyższać pod względem liczby bardziej naturalne atrakcje, dzięki którym destynacja pierwotnie zaistniała na rynku turystycznym.
4. Cechy gospodarki turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek dochodów głównych przedsiębiorstw turystycznych. • Brak zaufania w stosunku do przedstawicieli branży turystycznej. • Spadek elastyczności reklamy (zmniejszenie efektywności reklamy – liczby przyjazdów turystów w zestawieniu do kosztów reklamy). • Braki w zakresie profesjonalnej, doświadczonej kadry.
5. Chłonność społeczna i środowiskowa	<ul style="list-style-type: none"> • Poziom obciążenia ruchem turystycznym zbliża się do granicy chłonności turystycznej (społecznej i środowiskowej) lub ją przekracza. • Opór ludności miejscowej wobec rozwoju turystyki w miarę zwiększania się poziomu obciążenia ruchem turystycznym.
6. Środowisko instytucjonalne	<ul style="list-style-type: none"> • Reorganizacja władz lokalnych, osłabienie siły politycznego oddziaływania menedżerów turystyki. • Popyt na wzrost sprawności operacyjnej i przedsiębiorczości władz lokalnych. • Krótkoterminowe horyzonty planowania władz lokalnych z powodu ograniczeń finansowych i przywiązywanie małej wagi do myślenia strategicznego. • Brak danych wynikających z badań.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Butler 1980; Cooper 1990; Haywood 1986; Butler 2006].

jest równa liczbie mieszkańców lub jest od niej większa; sztuczne atrakcje; reklamy na obszarach generujących ruch turystyczny; planowanie i zagospodarowanie obszaru na szczeblu regionalnym/narodowym.

5. Konsolidacja – liczba turystów jest większa od liczby mieszkańców; większa część gospodarki jest związana z turystyką; powstaje niewiele nowych firm turystycznych; mniej dynamiczny wzrost liczby turystów.

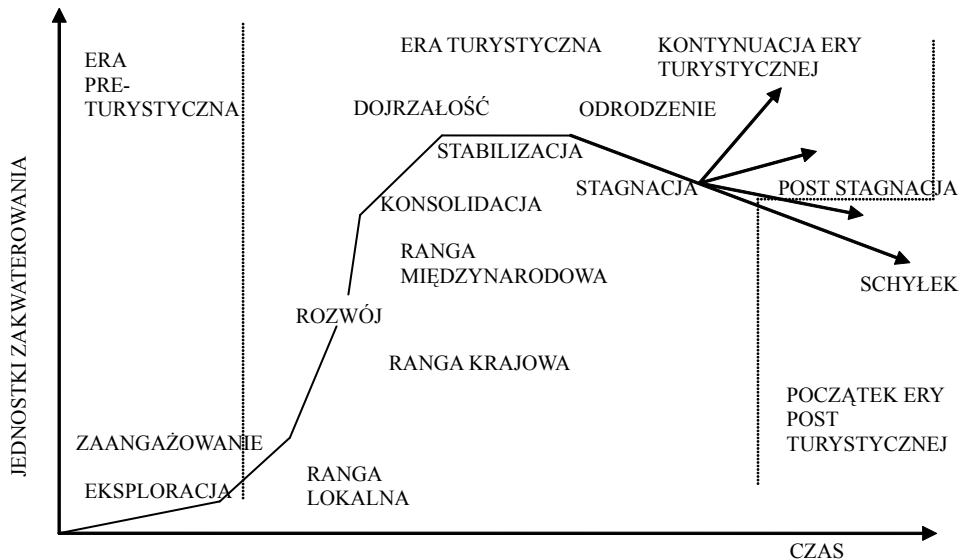
6. Stagnacja – przekroczona pojemność turystyczna; wyjście z mody; obszar „oddzielony” od swego środowiska geograficznego; niewykorzystanie zasobów bazy noclegowej; częste zmiany własności istniejącego majątku.

7. Upadek – obszar przestaje być konkurencyjny; zanikająca funkcja turystyczna – zmniejszanie się atrakcyjności obszaru; malejący ruch turystyczny; przekształcanie się hoteli, np. na domy starości.

8. Odrodzenie – zmiana atrakcji turystycznych, pojawienie się nowego produktu.

3. Krytyka i modyfikacja koncepcji TALC

Próbkę modyfikacji krzywej cyklu życia obszaru turystycznego podjął Johnston [2001], nawiązując do cyklu życia ludzkiego, cyklu życia produktu, rozwoju portów i sukcesji przyrodniczej (rys. 2). W odróżnieniu od koncepcji Butlera [1980] w modelu tym rozwój obszaru turystycznego analizował z punktu widzenia wzrostu liczby jednostek zakwaterowania (a nie liczby odwiedzających).

Rys. 2. Zweryfikowana wersja klasycznej koncepcji TALC

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Johnston 2001, za Butler 2006, s. 49].

Także Haywood [1986, s. 158] w opracowaniu *Can the Tourist-Area Life cycle be made operational?* odniósł się krytycznie dla teorii TALC Butlera, wskazując, iż testem jej znaczenia jest „potencjalne wykorzystanie jako narzędzia do planowania obszarów turystycznych i zarządzania nimi”. Aby model Butlera mógł stać się użytecznym narzędziem w planowaniu rozwoju destynacji, musi być spełnionych kilka wymogów:

1. Jednostka analizy (zdefiniowanie obszaru turystycznego, czy jest nim np. miasto czy hotel; określenie tej jednostki analizy jest pierwszym etapem w korzystaniu z modelu TALC).

2. Odpowiedni rynek (kwestia liczby turystów wykorzystanej jako zmienna y w krzywej cyklu życia; łączna liczba turystów w określonym czasie może dotyczyć różnych rynków, dlatego lepiej rozpatrywać ją w odniesieniu do różnych segmentów rynku; różne typy rynku, np. turysta krajowy czy międzynarodowy mogą w różny sposób oddziaływać na dany obszar turystyczny).

3. Wzorzec i etapy koncepcji TALC (kwestionowane jest, czy wzorzec krzywej logistycznej „S” jest jedyną użyteczną krzywą; należy wziąć pod uwagę możliwość wystąpienia innych krzywych ewolucyjnych).

4. Identyfikacja kształtu obszarów w cyklu życia (określenie etapu rozwoju obszaru turystycznego oraz ustalenie, kiedy obszar przeszedł z jednego etapu do drugiego; wątpliwe jest, czy wykorzystanie zmiany w liczbie turystów w celu określenia tych zmian pozwoli uzyskać właściwe odpowiedzi; proponowane jest podejście oparte na łącznej liczbie turystów pojawiających się na danym obszarze z roku na rok oraz naniesienie tych zmian jako rozkładu normalnego).

5. Określenie jednostki miary (na bazie założenia, że wzrost liczby turystów ma negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze, sugerowana jest potrzeba ustalenia jednoznacznej jednostki miary dla chłonności turystycznej. Wynika to z różnego stopnia antropopresji turystów w stosunku do środowiska odwiedzanego obszaru (istotny jest czas oddziaływania, sezonowość, sposób zachowania, stopień świadomości ekologicznej i znaczenie dziedzictwa kulturowego). Dlatego też wykorzystanie samej liczby przyjazdów jako determinanty chłonności danego obszaru turystycznego jest kwestionowane, podobnie jak to, czy istnieje jedna zmienna reprezentatywna dla chłonności całego obszaru turystycznego).

6. Określenie odpowiedniej jednostki czasu (pojawia się pytanie, czy tradycyjne wykorzystanie danych rocznych do analizy ruchu turystycznego jest najlepszą jednostką czasu).

Najnowsze prace rozwijające koncepcję R. Butlera zmierzają do wieloaspektowego spojrzenia na rozwój obszaru recepcji turystycznej jako miejsca zderzenia dwóch grup społecznych: turystów i mieszkańców, powodującego skutki dla lokalnej społeczności obserwowane w bardzo wielu kategoriach, takich jak np. ekonomia, rozwój lokalny, środowisko społeczne, środowisko naturalne (m.in. [Dietrich, Garcia-Buades 2009]).

4. Cel i zakres opracowania

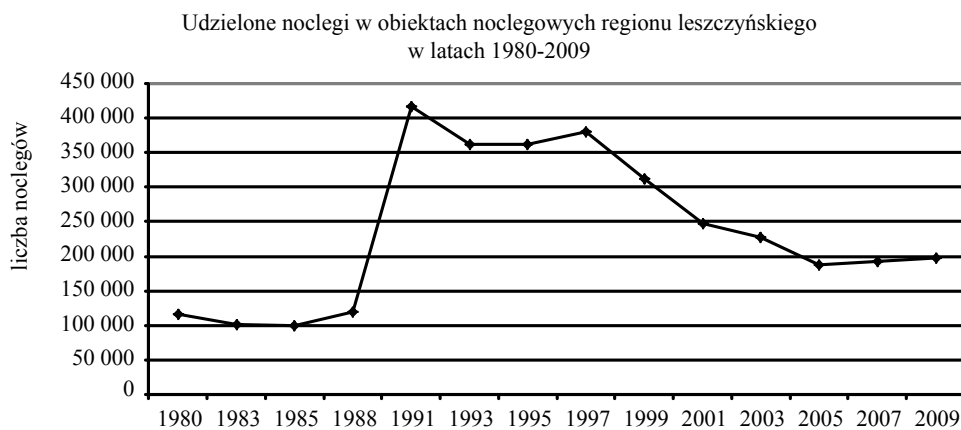
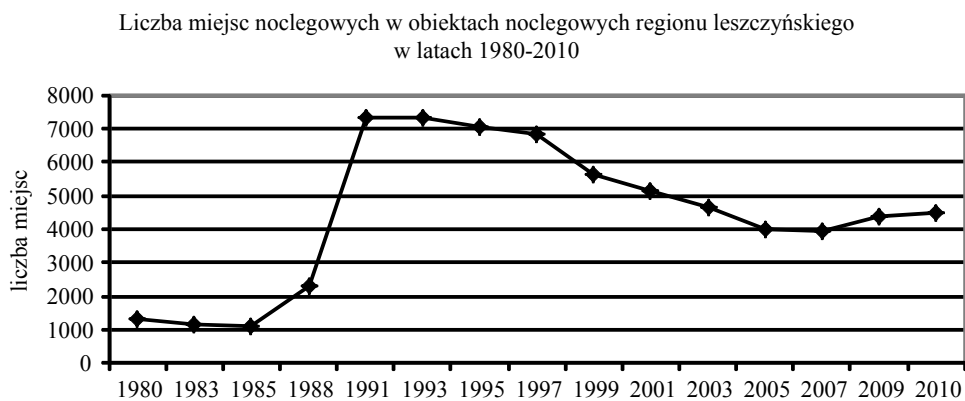
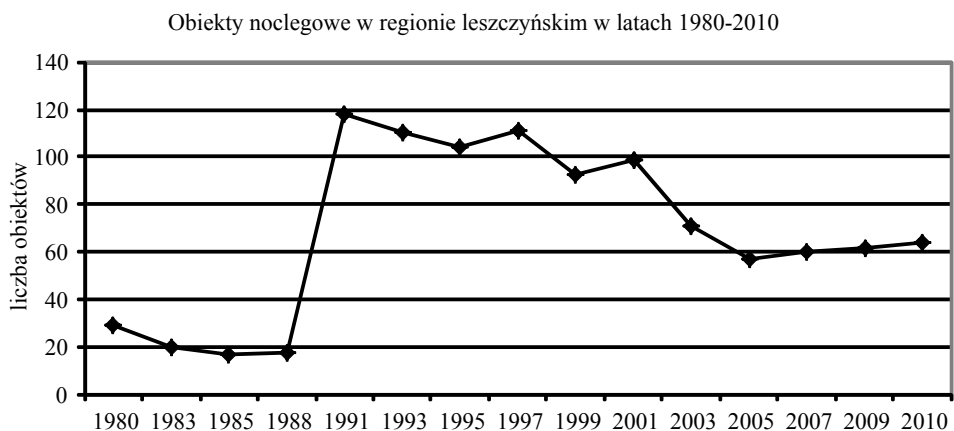
Celem pracy jest próba ustalenia etapu rozwoju turystycznego regionu leszczyńskiego oraz prognozowania zmian funkcji turystycznej na podstawie metody TALC i koncepcji Johnsona [2001], wzbogaconych o wybrane wskaźniki jakościowe. Źródłem danych były opracowania statystyczne, jak również wyniki badań przeprowadzonych przez autorki w latach 2006-2010 nad uwarunkowaniami i kierunkami rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim [Śniadek, Zajadacz 2007a; 2007b; 2008a; 2008b; 2009; 2010a; 2010b; Zajadacz, Śniadek 2008; 2009; 2010].

Region leszczyński zajmuje południowo-zachodni obszar województwa wielkopolskiego, przy granicy z województwem dolnośląskim. Jest to region umowny, wyznaczony przestrzennie jako obszar dziesięciu jednostek terytorialnych, których samorządy zadeklarowały członkostwo w Organizacji Turystycznej Leszno – Region. Jednostki te to: miasto Leszno, miasto i gmina Osieczna, miasto i gmina Rydzyna, gmina Krzemieniewo, gmina Włoszakowice, gmina Lipno, gmina Świąciechowa, gmina Wijewo oraz gmina Przemęt¹. Wymienione jednostki terytorialnie stanowią obecnie obszar powiatu leszczyńskiego z wyjątkiem gminy Przemęt należącej do powiatu wolsztyńskiego. W latach 1975-1998 gminy te wchodziły w skład województwa leszczyńskiego, a przed rokiem 1975 tworzyły powiat leszczyński (do 1954 r. w powiecie funkcjonowała gmina Brenno, obecnie Wijewo).

5. Cykl życia regionu leszczyńskiego jako obszaru turystycznego

Dzieje turystyki i hotelarstwa na terenie obecnego regionu leszczyńskiego są niezwykle rzadko wzmiankowane w materiałach źródłowych, charakteryzujących lata przed II wojną światową oraz okres powojenny do 1970 r. Można zakładać, iż na rozwój turystyki i wypoczynku na tym obszarze wpływ wywierały przede wszystkim zjawiska społeczne i gospodarcze zachodzące w stolicy regionu – Lesznie. Ruch podróżniczy wymagał bowiem obsługi handlowej, gastronomicznej i hotelarskiej, a Leszno już od XVI wieku było znaczącym w skali kraju, a nawet Europy ośrodkiem życia społecznego, handlu, ważnym węzłem komunikacyjnym (por. [Konior 1995]). To w Lesznie wybudowano pierwsze w tym regionie hotele – najstarsze wzmianki o tym fakcie pochodzą ze stycznia 1884 r., kiedy został oddany do eksploatacji hotel „Kaiserhof” z salą teatralną, stanowiący własność Pohlmana i Wasnera (por. [Gryczka 1995]). W 1913 r. Leszno miało 8 hoteli, jednak po I wojnie światowej i odzyskaniu niepodległości liczba hoteli zmalała do 3 i utrzymywała się niezmiennie aż do końca lat 60. W latach 1968-1983 powstały w Lesznie trzy kolejne hotele, a w roku 1995 pierwszy nowoczesny obiekt – centrum konferencyjno-rekreacyjne Akwawit. W chwili obecnej w mieście funkcjonują 3 skategoryzowane hotele oraz 3 inne obiekty noclegowe, dysponujące łącznie 276 miejscami noclegowymi.

¹ Organizacja Turystyczna Leszno – Region została powołana do życia w dniu 2 sierpnia 2002 r.

* Dla 2010 r. dane są za pierwsze 3 kwartały.

Rys. 3. Obiekty, miejsca noclegowe i udzielone noclegi w regionie leszczyńskim w latach 1980-2009

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Fazy cyklu życia destynacji turystycznej z odniesieniem do aktualnego stanu regionu leszczyńskiego [RL]

Cecha	Faza				
	wprowadzenie	rozwój	dojrzałość	upadek	ożywienie
1	2	3	4	5	6
Baza noclegowa (liczba jednostek zakwaterowania)	bardzo niewielka liczba miejsc noclegowych (głównie kwatery prywatne)	przyrost miejsc noclegowych	znaczna liczba miejsc noclegowych w porównaniu z fazą wprowadzenia	zmiana funkcji obiektów hotelarskich	budowa nowych obiektów [RL]: budowa nowych obiektów
Liczba turystów	niewielka	szybki przyrost	duża liczba, ustabilizowana	spadek liczby turystów	wzrost liczby turystów [RL]: wzrost liczby turystów
Transport do miejsca turystycznego	droga łącząca miejscowość turystyczną z pobliskim miastem	ulepszona droga oraz uruchomione inne połączenia do pobliskich miast	połączenia drogowe z dużymi miastami w kraju i za granicą, budowa lotniska	spadek liczby połączeń	uruchamianie nowych połączeń [RL]: liczne połączenia
Relacja między społecznością lokalną a turystami	euforia	obojętność	irytacja	antagonizm	ponowna euforia [RL]: przyjazne nastawienie
Działalność organizacji i stowarzyszeń turystycznych (w tym branżowych)	brak	powstanie pierwszej organizacji	powstawanie większej liczby organizacji	rozpad organizacji [RL]: powołanie do życia OT Leszno-Region	powstawanie organizacji [RL]: dynamizacja działań OT Leszno – Region
Rozwój szkolnictwa turystycznego w miejscu turystycznym	brak	powstawanie placówek kształcących kadry turystyczne dla potrzeb lokalnej gospodarki	zwiększanie się liczby placówek	likwidacja/ograniczenie	[RL]: specjalizacja kształcenia na kierunkach turystycznych
Działania promocyjne prowadzone przez władze lokalne	brak	nieliczne	liczne	nieliczne lub brak	Liczne [RL]: liczne
Główne regiony pochodzenia turystów		turyści pochodzą z pobliskiego regionu	turyści pochodzą z obszaru kraju	podobnie jak w fazie nasycenia	turyści pochodzą z kraju oraz z zagranicy [RL]: turyści z kraju i z zagranicy
Zatrudnienie w turystyce	niewielkie	znaczne	bardzo duże	niewielkie	powstawanie nowych miejsc pracy [RL]: ponowny przyrost miejsc pracy w sekcji H
Struktura gospodarki	zrównoważona	zorientowana na turystykę	zdominowana przez turystykę	niezrównoważona	zorientowana na turystykę [RL]: turystyka jest wskazywana jako istotna dziedzina rozwoju gospodarczego

1	2	3	4	5	6
Planowanie rozwoju turystyki = liczba ekspertyz, planów, programów	brak	nieliczne	liczne	Liczne [RL]: pierwsze ekspertyzy i plany	Liczne [RL]: opracowanie i wdrożenie strategii rozwoju turystyki
Wydatki budżetu lokalnego na turystykę	niewielkie	jeszcze niewielkie, ale rosnące o dużej dynamice	znaczne	malejące	Rosnące [RL]: rosnące
Dochody budżetu z turystyki	brak	niewielkie	znaczne	malejące lub brak	Rosnące [RL]: rosnące
Środowisko i krajobraz	środowisko niezmiennione	środowisko jeszcze niezmiennione	degradacja środowiska	uszkodzenia środowiska	ochrona środowiska [RL]: ochrona środowiska z uwzględnieniem potrzeb turystów
Region leszczyński [RL]	faza przed analizowanym okresem	1985-1991	1992-1997	1998-2006	od 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Alvares, Laurenco 2005; Szulc-Dąbrowiecka 2008; Szromek 2010].

Również pozostałe miejscowości na tym obszarze dysponowały w minionych wiekach gościńcami, zajazdami, oberżami niezbędnymi dla obsłużenia przybywających w te okolice kupców oraz letników, jednak dokładne informacje o ich liczbie, liczbie miejsc noclegowych oraz o liczbie osób korzystających z usług noclegowych dostępne są dopiero od roku 1980 (dla miasta Leszna od 1970 r.).

Należy założyć, iż na przebieg cyklu życia regionu leszczyńskiego jako destynacji turystycznej wpływ wywarło wiele różnorodnych czynników, wśród których za najistotniejsze uznać należy:

- czynniki historyczne (historia Polski, Wielkopolski, a szczególnie dzieje miasta Leszna),
- czynniki polityczne (reformy administracyjne kraju w roku 1975 i w roku 1998²),
- czynniki ekonomiczno-społeczne (m.in. napływ kapitału do Leszna, rozwój przedsiębiorczości, rozwój przemysłu, handlu, rozwój Leszna jako ośrodka akademickiego),
- czynniki organizacyjne (m.in. uchwalenie strategii rozwoju turystyki w regionie, promocja turystyczna miasta i regionu),
- inne czynniki (szczególnie rozwój dwóch dyscyplin sportowych – szybownictwa i żużla, rozwój turystyki konferencyjnej).

Analiza zmian liczby obiektów, liczby miejsc noclegowych oraz liczby udzielonych noclegów w latach 1980-2009 (2010) prowadzi do interesujących wniosków

² W latach 1975-1998 Leszno było miastem wojewódzkim

(rys. 3). W okresie między 1985 a 1991 r. bardzo szybko (skokowo) wzrosła liczba obiektów, miejsc i udzielonych noclegów. W latach 1992-1997 utrzymywała się na w miarę stabilnym poziomie, aby zacząć relatywnie szybko spadać po roku 1998. W roku 2005 nastąpiło wyhamowanie tej tendencji i od roku 2007 notowany jest wzrost zarówno liczby obiektów i miejsc, jak i liczby udzielonych noclegów.

6. Podsumowanie

Przyjmując za kryterium identyfikacji faz cyklu życia obszaru turystycznego zarówno liczbę turystów (według koncepcji Butlera), jak i liczbę miejsc noclegowych (za Johnsonem), można wnioskować, że w chwili obecnej region leszczyński znajduje się w fazie ożywienia, co pozwala prognozować rozwój funkcji turystycznej. Tezę tę potwierdzają wyniki analizy dodatkowych wskaźników (tab. 2). Na podstawie źródeł historycznych można stwierdzić, iż faza wprowadzenia miała miejsce w XIX wieku, później mogły następować fazy rozwoju, dojrzałości, upadku i ożywienia, lecz nie jest możliwe precyzyjne umieszczenie ich na osi czasu. Można jedynie ostrożnie wnioskować, że cykl życia regionu leszczyńskiego jako destynacji turystycznej ma kształt sinusoidalny. Studium przypadku RL wskazuje na umiarkowaną przydatność koncepcji TALC w procesie planowania rozwoju turystyki i zarządzania nim w skali lokalnej, głównie ze względu na trudności w precyzyjnym ustaleniu granic między poszczególnymi fazami, które można identyfikować dopiero z pewnej perspektywy czasu i w ogólnym horyzoncie czasowym. Ponadto krzywa logistyczna, jak wykazał analizowany przypadek, nie przybiera zawsze modelowego kształtu „S”, stąd odpowiednia interpretacja tendencji rozwoju turystyki na danym obszarze, oprócz uwzględnienia zmiennych podstawowych (takich jak: liczba turystów, miejsc czy obiektów noclegowych), wymaga wnikliwej analizy zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych determinujących ten rozwój.

Literatura

- Agarwal S., *The Resort Cycle Revisited: Implications for Resorts*, [w:] *Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management*, red. C.P. Cooper, A. Lockwood, vol. 5, Chichester: Wiley 1994.
- Agarwal S., *Restructuring seaside tourism. The resort life-cycle*, „Annals of Tourism Research” 29 (1), 2002.
- Alvares D., Laurenco J., *Life Cycle Modelling for Tourism Areas*, University of Minho, Portugal 2005, <http://hdl.handle.net/1822/4982>.
- Brougham J.E., Butler R.W., *The applicability of the asymptotic curve to the forecasting to tourism development*, Paper presented to the Research Workshop, Travel Research Association 4th Annual Conference, Quebec, July 1972.
- Brown B.J.H., *Personal perception and community speculation: A British resort in the 19th century*, „Annals of Tourism Research” 12 (3), 1985.

- Butler R.W., *The concept of a tourism area cycle of evaluation: Implications of management of resources*, „The Canadian Geographer” 24 (1), 1980.
- Butler R.W. (red.), *The tourism area life cycle*, vol. 1: *Applications and modifications*, „Aspects of Tourism 28, Channel View Publications”, Clevedon-Buffalo-Toronto 2006.
- Choy D., *Life cycle models for Pacific island destinations*, „Journal of tourism Research” 30 (3), 1992.
- Christaller W., *Some Considerations of Tourism Location in Europe: the Peripheral Regions – Underdeveloped Countries – Recreation Area*, Regional Science Association Papers XII, Lund Congress, 1963.
- Cooper C., *Resorts in Decline – the Management Response*, „Tourism Management” 11 (1), 1990.
- Cooper C., Jackson S., *Destination life cycle: The Isle of Man case study*, „Annals of Tourism Research” 16 (3), 1989.
- Cooper C., *The life cycle concept and strategic planning for coastal resorts*, „Built Environment 18 (1), 1992.
- Derek M., *Funkcja turystyczna jako czynnik rozwoju lokalnego w Polsce*, UW, WGiSR, Warszawa, maszynopis pracy doktorskiej, 2008.
- Dietrich A., Garcia-Buades E., *Local perceptions of tourism as indicators of destination decline*, „Tourism Management” (30), 2009.
- Douglas N., *Applying the life cycle model to Melanesia*, „Annals of Tourism Research” 24 (1), 1997.
- France L., *An application of the tourism destination area life cycle to Barbados*, „Revue de Tourisme” 46 (3), 1991.
- Getz D., *Tourism planning and destination lifecycle*, „Annals of Tourism Research” 19 (4), 1992.
- Gryczka Z., *Leszczyńskie hotele*, „Przyjacieli Ludu” 1-2/1995.
- Harrison D., *Development of tourism in Swaziland*, „Annals of Tourism Research” 22 (1), 1995.
- Haywood K.M., *Can the tourist area life-cycle be made operational?*, „Tourism Management” 7 (3), 1986.
- Hovinién R.G., *A tourism cycle in Lancaster Country, Pennsylvania*, The Canadian Geographer 25 (3), 1981.
- Hovinién R.G., *Revising the destination lifecycle*, „Annals of Tourism Research” 29 (1), 2002.
- Ioannides D., *Tourism development agents: The Cypriot resort cycle*, „Annals of Tourism Research” 19 (4), 1992.
- Johnson J., Snepenger D., *Application of tourism life cycle concept in the Greater Yellowstone Region*, „Society and Natural Resources” 6, 1993.
- Johnston C.S., *Shoring the foundations of the destination life cycle model. Part 1: Ontological and epistemological considerations*, „Tourism Geographies” 3 (1), 2001.
- Keller C.P., *Stages of peripheral tourism development – Canada’s Northwest Territories*, „Tourism Management” 8, 1987.
- Keys N.H.E., *Tourism Evolution in Queensland*, Unpublished MA Thesis. Nathan, Queensland: Griffith University, 1985.
- Knowles T., Curtis S., *The market viability of European mass tourist destinations: A post-stagnation lifecycle analysis*, „International Journal of tourism Research” 1, 1999.
- Konior A., *Hotel Conrad – Hotel Leszczyńskich*, „Przyjacieli Ludu” 1-2/1995.
- Kowalczyk A., Derek M., *Zagospodarowanie turystyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Meyer-Arendt K.L., *The Grand Isle, Louisiana resort cycle*, „Annals of Tourism Research” 12 (3), 1985.
- Oglethope M., *Tourism in Malta – a crisis of dependence*, „Leisure Studies” 12, 1984.
- Richardson S.L., *A product life cycle approach to urban waterfronts: The revitalization of Galveston*, „Costal Zone Management Journal” 14 (1/2), 1986.

- Strapp J.D., *The resort cycle and second homes*, „Annals of Tourism Research” 15 (4), 1988.
- Szromek A., *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, Proksenia, Kraków 2010.
- Szulc-Dąbrowiecka E., *Turystyka międzynarodowa jako czynnik aktywizacji regionów*, 2008, www.isrig.wgsr.uw.edu.pl/uploads/Ewa%20Szulc.doc.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Kreowanie produktu turystycznego na przykładzie Regionu Leszczyńskiego*, [w:] *Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo – Samorząd – Współpraca*, A. Rapacz (red.), AE, Wrocław 2007a.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Planirowanije razwitja turizma w polskich regionah, na primierie Leszczynskogo regiona*, [w:] *Nauczno-teoreticzeskii i prakticzeskii żurnal*, Sowriemiennyj Naucznyj Wiestnik, no. 18 (26) 2007, Serija Geografija, Geologija, Ekologija., Dniepropetrovsk Ukraina, Dniepropetrovsk 2007b.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Strategic Planning of New Tourist Products in the Leszno Region as an Answer to European Tourism Tendencies*, [w:] *Tourism in the New Eastern Europe Global Challenges – Regional Answers*, College of Tourism and Hospitality in Warsaw, 2008a.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Strategia rozwoju turystyki w Regionie Leszczyńskim*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Lesznie, Leszno 2008b.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Współpraca przedsiębiorstw turystycznych z samorządem terytorialnym jako czynnik rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim*, [w:] *Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca*, A. Rapacz (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 50, UE, Wrocław 2009.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Wykorzystanie funduszy europejskich dla rozwoju potencjału turystycznego w powiecie leszczyńskim*, [w:] *Potencjał turystyczny – zagadnienia ekonomiczne*, A. Panasiuk (red.), Zeszyty Naukowe nr 591, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2010a.
- Śniadek J., Zajadacz A., *Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego regionu leszczyńskiego*, Rocznik Leszczyński t. 10, Leszczyńskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Leszno 2010b.
- Tooman L.A., *Applications of the life-cycle model in tourism*, „Annals of Tourism Research” 24 (1), 1997.
- Weaver D.B., *The evolution of a ‘plantation’ tourism landscape on the Caribbean Island of Antigua*, „Tijdschrift Voor Econ. En Soc Geografie” 69, 1988.
- Weaver D.B., *Grand Cayman Island and the resort cycle concept*, „The Journal of Travel Research” 29 (2), 1990.
- Weaver D.B., *Tourism and the Functional Transformation of the Antiguan Landscape*, [w:] *Spatial Implications of Tourism*, red. A.M. Conny, Geo Pres, Groningen 1992.
- Williams M.T., *An Expansion of the tourist site cycle model: the case of minorca (Spain)*, „Journal of Tourism Studies” 4, 1993.
- Zajadacz A., Śniadek J., *Popyt i podaż na lokalnym rynku pracy, na przykładzie powiatu leszczyńskiego*, [w:] *Kadry w gospodarce turystycznej*, A. Panasiuk (red.), Uniwersytet Szczeciński, Zeszyty Naukowe nr 496, Ekonomiczne Problemy Usług nr 19, Szczecin 2008.
- Zajadacz A., Śniadek J., *Potencjał turystyczny regionu leszczyńskiego*, Annals Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia, VOL. LXIV, 1 SECTIO B 2009, Lublin 2009.
- Zajadacz A., Śniadek J., *Klaster turystyczny jako forma współpracy podmiotów gospodarki turystycznej w powiecie leszczyńskim*, [w:] *Gospodarka turystyczna w XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług w Poznaniu, Zeszyty Naukowe 2010 nr 19.

THE TOURISM AREA LIFE CYCLE – A CASE STUDY OF LESZNO REGION

Summary: The article presents the theory of the tourism area life cycle (TALC), examples of its application and modifications, and indicators of its particular stages (in particular the stagnation stage). The empirical part of the study is based on results of research conducted by the authors between 2006 and 2010, focusing on determinants and directions of development of tourism in the region of Leszno. An attempt is made to determine the developmental stage for the Leszno Region viewed as a tourist area, as well as to forecast possible changes in its tourist function based on the TALC theory.